

**SUUNISED KREDIIDIANDJATELE JA -VAHENDAJATELE
RAHAPESU JA TERRORISMI RAHASTAMISE RISKIDE
MÄÄRATLEMISEKS**

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	3
2. KOHALDAMISALA.....	3
3. RAKENDAMINE	4
4. MÕISTED JA LÜHENDID	4
5. KLIENTIDEGA SEONDUV RISK.....	5
6. RIIKIDE JA GEOGRAAFILISTE PIIRKONDADEGA SEONDUV RISK	16
7. TOODETE VÕI TEENUSTEGA SEONDUV RISK	23
8. SUHTLUS-, VAHENDUS- JA EDASTAMISKANALIGA SEONDUV RISK.....	30

Täname panuse ja koostöö eest suuniste valmimisel:

Ants Soone (LHV), Fred Sooläte (Placet Group), Gerly Lõhmus (IPF Digital), Hetti Lump (KPMG Law), Janika Vilms (LHV), Kadri Erm (Placet Group), Kadri Uus (Hüpoteeklaen), Monika Tomberg (Sorainen), Sirli Nellis (Bigbank), PwC Legal

1. SISSEJUHATUS

1.1. MTÜ FinanceEstonia (**FinanceEstonia**) on finantssektori esindusorganisatsioon, mille eesmärk on toetada finantsvaldkonna arengut, innovatsiooni ja teenuste eksporti. FinanceEstonia seisab selle eest, et Eestisse tekiks uusi finantsvaldkonna ettevõtteid, loodaks uusi töökohti ning kohalik kapitaliturg areneks ja pakuks täiendavaid finantseerimisvõimalusi ennekõike väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele.

1.2. FinanceEstonia koondab muuhulgas ka krediidiandjaid ja -vahendajaid (**KAV**-e). Käesolevad Suunised on koostatud FinanceEstonia KAV töögrupi ning teiste turuosaliste ühistöö tulemusena.

1.3. Suunistes sisaldub ülevaade rahapesu ja terrorismi rahastamise riskifaktoritest, mida FinanceEstonia hinnangul krediidiandjate ja -vahendajate sektoris tegutsemisel tuleks arvesse võtta.

1.4. Suuniste koostamisel on lähtutud koostamise ajal kehtivatest asjakohastest õigusaktidest, juhenditest ja arusaamadest.

1.5. Suunised on soovitusliku iseloomuga kasutamiseks KAV-idele RahaPTS § 13 lõike 1 toodud kohustuse täitmisel ning oma ettevõtte spetsiifikale vastava riskide hindamise dokumendi koostamisel Suunistes toodud riskifaktoreid arvesse võttes KAV enda riskide ning haavatavuse hindamise tulemusel saab KAV koostada töhusa riskijuhtimise mudeli. Suuniste eesmärk ei ole välja tuua haavatavusi, mida saab iga KAV ise hinnata kirjeldatud ohustenaariumite valguses (vt täpsemalt ka p 3).

1.6. Suuniste ajakohastamine toimub vastavalt vajadusele. Ajakohastamise algatab FinanceEstonia krediidiandjate töögrupi juht. Ettepanekuid Suuniste muutmiseks või täiendamiseks saab esitada FinanceEstonia kontaktile info@financeestonia.eu.

2. KOHALDAMISALA

2.1. Suunised lähtuvad järgmistest üldtunnustatud rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud riskikategooriatest:

2.1.1. klientidega seonduv risk;

2.1.2. riikide või geograafiliste piirkondadega või jurisdiktsioonidega seonduv risk;

2.1.3. toodete, teenuste või tehingutega seonduv risk;

2.1.4. kohustatud isiku ja klientide vaheliste suhtlus- või vahenduskanalitega või toodete, teenuste või tehingute edastamiskanalitega seonduv risk.

2.2. Suuniste eesmärgiks on abistada KAV-e nende äritegevuse spetsiifikat arvestava rahapesu ja terrorismi rahastamise riskihinnangu väljatöötamisel. Eelkõige:

2.2.1. kaardistada KAV-ide majandustegevuse eripära arvestades potentsiaalsed rahapesu ja terrorismi riskifaktorid;

2.2.2. selgitada, kas ja millest tulenevalt võivad need riskifaktorid, arvestades KAV-ide majandustegevuse eripära, mõjutada KAV-ide avatust rahapesu ja/või terrorismi rahastamise riskile;

2.2.3. võimalusel näidata, kuidas konkreetne riskifaktor riskitaset mõjutab (vt ka p 3.1.3).

2.3. Suunised on suunatud FI järelevalve alla kuuluvatele (hüpoteek)krediidiandjale ja -vahendajale, aga ka krediidasutustele, kes pakuvad ühte või mitut alljärgnevat teenust ja/või toodet:

2.3.1. tagamata tarbijakrediiti;

2.3.2. tagatud (sh hüpoteegiga tagatud) tarbijakrediiti;

2.3.3. tagamata laene juriidilistele isikutele;

2.3.4. tagatud (sh hüpoteegiga tagatud) laene juriidilistele isikutele.

3. RAKENDAMINE

3.1. Suuniste rakendamisel tuleb arvestada alljärgnevaga:

3.1.1. Suunised on KAV-idele abiks kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise regulatsiooni rakendamisel, sh RahaPTS § 13 lg 1 kohase kohustatud isiku äritegevuse spetsiifilise riskihinnangu koostamisel, kuid ei asenda vastava riskihinnangu koostamist. KAV võtab Suunistes kirjeldatud riske arvesse lähtudes enda ärimudeli spetsiifikast.

3.1.2. Suunistes on käsitletud arvukalt erinevaid riskifaktoreid ning nende alamkategoriaid, arvestades KAV-ide poolt pakutavate teenuste ja toodete laia spektrit. Osa neist ei pruugi olla asjakohased kõigi KAV-ide jaoks, võttes arvesse pakutavate toodete ja/või teenuste konteksti. Samuti, võib olla täiendavaid riskifaktoreid, mida KAV peaks arvesse võtma.

3.1.3. Suunistes on võimalusel välja toodud, kas konkreetne riskifaktor viitab sektori arusaama kohaselt kõrgemale või madalamale rahapesu ja terrorismi rahastamise riskile. Kui asjakohastes õigusnormides või juhendites selge juhis puudus ja Suuniste koostajad ei leidnud üksmeelt selle osas, kas riskifaktor viitab kõrgemale või madalamale rahapesu ja terrorismi rahastamise riskile, ei ole Suunistes riskifaktori riskiastet määratletud ja vastav lahter on jäetud tühjaks. Sellisel juhul jääb riskifaktori mõju riskitasemele iga KAV-i enda määratleda, lähtuvalt tema ärimudeli spetsiifikast. Riskifaktori mõju määramisel riskitasemele tuleb igal krediidiandjal ja -vahendajal arvestada lisaks oma ärimudeli spetsiifikale ka kliendi eripära ja konkreetset juhtumit.

4. MÕISTED JA LÜHENDID

AMLD 4	Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiiv (EL) 2015/849, 20.05.2015, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist
AMLD 5	Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiiv (EL) 2018/843, 30.05.2018, millega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist
FI	Finantsinspeksioon
FI Juhend	FI juhend „Krediidi- ja finantseerimisasutuste organisatsiooniline lahend ning ennetavad meetmed rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks“, kehtestatud 26.11.2018. a otsusega nr 1.1-7/172, jõustus 01.03.2019
KAS	Krediidiasutuse seadus
KAV	Krediidiandja ja/või -vahendaja
KAVS	Krediidiandjate ja -vahendajate seadus
Pärit	Terminit „pärit“ tuleks vastavalt FI juhendile mõista olukorradena, kus isikul on nimetatud riigi või territooriumi kodakondsus või tema elu- või asukoht on nimetatud riigis või territooriumil.
RAB	Rahapesu andmebüroo
RAB-i Juhend	Rahapesu andmebüroo „Juhend kahtlaste tehingute tunnuste kohta“, 06.05.2019
RahaPTS	Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus
Suunised	Käesolevad suunised krediidiandjatele ja -vahendajatele rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide määramiseks
Tehingus osalev isik	Tehingus osalevaks isikuks võib olla näiteks käendaja, garantii andja, tagatisvara omanik

5. KLIENTIDEGA SEONDUV RISK

KLIENTIDEGA SEONDUV RISK					
RISKIFAKTOR			MÕJU RISKITASEMELE		
FAKTOR	NR	TÄPSUSTUS	ANALÜÜS JA SELGITUSED	KOKKUVÕTE	
				Kõrgemale riskile viitav asjaolu	Madalamale riskile viitav asjaolu
Kliendi tüüp	1.	Füüsiline või juriidiline isik	Tulenevalt sellest, kas kliendi puhul on tegemist füüsilise või juriidilise isikuga, tuleb arvesse võtta mõnevõrra erinevad riskifaktoreid ning riske maandada aitavaid hoolsusmeetmeid. Vaadates eraldiseisvalt asjaolu, kas kliendi puhul on tegemist füüsilise või juriidilise isikuga, ei saa seega öelda, kas see võib riskitaset tõsta või vähendada, küll aga tuleb arvesse võtta klienditüübiga seonduvaid täiendavaid tegureid, mida on käsitletud alljärgnevalt.	Kahtlus kliendi isikusamasuses või selle kontrollimiseks esitatud teabe/ andmete/ dokumentide tõlevastavuses on riski kõrgendav asjaolu ¹	
	2.	Juriidilise isiku puhul ühinguvorm ja juriidilise isiku staatust mitteomavad lepingulised ühendused või varakogumid	<p>Juriidilise isiku puhul omab ühinguvorm tähtsust, kuna kohustatud isik peab olema suuteline aru saama ühingu omandi- ja juhtimisstruktuurist. Seda selleks, et teha kindlaks, millistel isikutel on ühingu üle kontroll; millised isikud on ühingu tegelikud kasusaajad; ning millistel isikutel on õigus ühingat esindada. Samuti võib see omada tähtsust, kui soovitakse aru saada krediidi võtmise eesmärgist või teha kindlaks krediidi tagasimakseteks või tagatiseks antava vara päritolu.</p> <p>Praktikas piirduvad paljud KAV-id laenude väljastamisega Eestis asutatud ühingutele.</p> <p>Olukorras, kus kliendiks oleva juriidilise isiku ühinguvorm või lepingulise ühenduse või varakogumi struktuur ei ole tavapärane või ei ole tavapärane konkreetses riigis või kui vara haldamine toimub läbi professionaalse teenusepakkuja, võib olla tegelikke kasusaajaid keerulisem tuvastada, sest puuduvad spetsiifilised teadmised ja võimalused asjaolude kontrollimiseks. Sellisteks vormiks on näiteks usaldusfond (ka usaldushaldus, ingl. k. <i>trust</i>)</p>	Seoses juriidilise isiku geograafilise seotusega vt peatükk 6.	Kliendi isikuga seotud riske vähendava asjaoluna võib käsitleda olukordi, kus kliendiks on RahaPTS § 34 lg-s 2 nimetatud juriidiline isik. Seoses juriidilise isiku geograafilise seotusega vt peatükk 6.

¹ RahaPTS § 36(2)(1)

		<p>(seoses tegelike kasusaajate tuvastamisega vt ka p 12).</p> <p>Seadus ei luba luua kliendisuhet esitajaaktsiate või esitajaväärtpaberite omakapitaliga ettevõtetega.² Ka AMLD 4 kohaselt on kõrgemale riskile viitavaks olukorraks ettevõtted, kelle aktsiakapitalis on isikustamata esitajaaktsiad³. Risk on sellisel juhul seotud asjaoluga, et tegelik omandistruktuur ja tegelik kasusaaja võivad ajas pidevalt muutuda ja ei ole võimalik omada jooksvalt ajakohast informatsiooni. Osades riikides on ajalooliselt olnud küll lubatud selliste aktsiate väljastamine, kuid tänaseks on tulnud sellised aktsiad registreerida (st isikustada), millest tulenevalt ei loeta sellist juhtu enam kõrge riskiga olukorraks.</p> <p>Lisaks eeltoodule on ühinguvorm oluline, kuna ühingu asutamise riik võib omada tähtsust rahapesu ja terrorismi rahastamise riski taseme määratlemisel.</p> <p>Seaduse kohaselt võib kliendi isikuga seotud riske vähendava asjaoluna käsitleda olukordi, kus kliendiks on järgmine juriidiline isik:⁴</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) reguleeritud turul noteeritud äriühing, millele kohaldatakse Euroopa Liidu õigusega kooskõlas olevaid avalikustamismõudeid või samaväärseid rahvusvahelisi standardeid, millega tagatakse omanikke käsitleva teabe piisav läbipaistvus;⁵ 2) Eestis asutatud avalik-õiguslik juriidiline isik;⁶ 3) Eesti või Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi valitsusasutus vms avalikke ülesandeid täitev asutus;⁷ 4) Euroopa Liidu asutus;⁸ 5) enda nimel tegutsev krediidasutus või finantseerimisasutus, Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või kolmandas riigis asuv krediidasutus või 		
--	--	--	--	--

² RahaPTS § 42 lg 1

³ AMLD 4, lisa III (1)(d).

⁴ RahaPTS § 34 lg 2.

⁵ AMLD 4, artikkel 16 ja lisa II(1)(a) ja (c).

⁶ AMLD 4, artikkel 16 ja lisa II(1)(b) ja (c).

⁷ AMLD 4, artikkel 16 ja lisa II(1)(b) ja (c).

⁸ AMLD 4, artikkel 16 ja lisa II(1)(b) ja (c).

			<p>finantseerimisasutus, kelle kohta kehtivad tema asukohariigis Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/849 nõuetega võrdväärsed nõuded, mille üle teostatakse riiklikku järelevalvet.</p> <p>Seoses juriidilise isiku geograafilise seotusega vt peatükk 6.</p>		
Vanus	3.	Vanus	<p>Isiku vanus ei ole tegur, mis eraldiseisvana rahapesu ja terrorismi rahastamise riski taset mõjutab. Siiski võib olla oluline vanusega seotud asjaolude kaalumise peetustega seonduvate riskide juhtimisel.</p> <p>Praktikas tarbijakrediidi pakkujad alaealistele krediiti üldjuhul ei väljasta.</p>		
Asutamise aeg	4.	Ettevõtte eluiga	<p>Ettevõtte eluiga ei ole tegur, mis eraldiseisvana rahapesu ja terrorismi rahastamise riski taset mõjutab. Küll aga võib ettevõtte eluiga mõjutada seda, millises mahus on kättesaadav teiste rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide maandamiseks kogutav taustainfo (majandusaasta aruanne, deklaratsioonid, jmt).</p>		
Kutse- ja tegevusala	5.	Füüsilise isiku kutse- ja tegevusala, haridustase	<p>Füüsilise isiku kutse- ja tegevusala või haridustase ei ole üldjuhul tegur, mis eraldiseisvana rahapesu ja terrorismi rahastamise riski taset mõjutab. Ilmselt võiks väita vastupidist vaid juhul, kui krediidiandja spetsialiseerub tarbijakrediidi pakumisele kõrge riskiga sektorites tegutsevate ettevõtete töötajatele (vt p 6 jj).</p> <p>Võib öelda, et kohustatud isikutel ei ole rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise kontekstis alati kohustust eeltooduid kindlaks määrata. Küll aga võib see olla vajalikuks või toetavaks meetmeks osade hoolsusmeetmete kohaldamise kontekstis, seda nt tehingu eesmärgist arusaamisel, isikusamasuse tuvastamise või riikliku taustaga isiku staatuse kindlaks tegemisel.</p> <p>RahaPTS näeb ette, et “ärisuhtest, juhuti tehtavast tehingust või toimingust arusaamise ja asjakohasel juhul selle kohta täiendava teabe kogumise” kontekstis peab muuhulgas kindlaks määrama “kutse- või tegevusala”.⁹ Siiski, arvestades KAV-ide äritegevuse spetsiifikat, on asjakohane lähtuda põhimõttest, et kutse- või tegevusala</p>		

⁹ RahaPTS § 20 lõige 1 punkt 4 ja lõige 2

			<p>kindlaksmääramine on vajalik, kui selleta ei ole võimalik tehingust (sh selle eesmärgist) aru saada. Eelviidatud loogikast näib lähtuvat ka FI juhend.</p> <p>FI juhend märgib, et ka isikusamasuse tuvastamisel tuleb vajadusel välja selgitada “kutse- või tegevusala”.¹⁰ Selgitades täiendavalt, et “Kutse- või tegevusala küsimine ei ole imperatiivne kohustus ehk midagi, mida tuleb küsida alati, kuid see võib omada tähtsust nii ärisuhte eesmärgi tuvastamiseks (RahaPTS § 20 lg 1 punkti 4 ja § 20 lõike 2 koostoimes), isikusamasuse tuvastamise käigus saadud andmete kontrollimiseks (kas see isik, kes ärisuhet luua või juhuti tehtavat teostada soovib, on see isik, kes ta väidab end olevat) kui ka riikliku taustaga isiku staatuse tuvastamiseks (kas isik töötab riikliku taustaga isiku positsioonil).”¹¹</p> <p>Samuti märgib FI juhend, et õppimiskoha kontrollimine võib olla käsitletav täiendava allikana isikusamasuse kontrollimisel.¹²</p> <p>Praktikas küsivad mitmed krediidiandjad kutse- ja tegevusala ning haridusega seonduvat teavet tarbijate krediidivõimelisuse hindamise tarbeks. Teavet viidatud info tõelevastavuse kohta üldjuhul ei kontrollita. Seda võidakse teha eelkõige juhul, kui krediidiandja soovib vastutustundliku laenamise nõuete täitmise kontekstis esitatud andmeid täiendavalt kontrollida.</p>		
Ettevõtte tegevusvaldkond	6.	Sõja- ja relvatööstus	<p>Ettevõtte tegevusvaldkonnast aru saamine on oluline, et hinnata:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kas ettevõttele antava krediidi tagasimakseteks kasutatav vara pärineb legaalsetest allikatest; ja - ega ettevõttele antavat krediiti ei võida kasutada terrorismi rahastamiseks. <p>Eeltoodu seondub mh küsimusega, kes on juriidilisest isikust kliendi äripartnerid ning kuidas võivad need mõjutada kliendiga seonduvat riskitaset.</p> <p>Teatud juhtudel (sh teatud sektorite puhul) võib sellest aru saamine nõuda tavapärasest tugevamate hoolsusmeetmete rakendamist.</p>	See valdkond on alati seotud kõrge riskiga.	

¹⁰ FI juhend, punkt 4.3.1.10.(iv).

¹¹ FI juhend, punktiga 4.3.1.10.(iv) seotud allmärkus 20.

¹² FI juhend, punktiga 4.3.1.23.(vi) seotud allmärkus 86.

			Näiteks, rahvusvaheline relvakaubandus on eriti avatud korrupsioonile. Relvakaubandusega võidakse rahastada või muul viisil toetada diktaatorlikke ja/või korrumpeerunud režiime ja terrorirühmitusi. Rahvusvahelist relvakaubandust reguleerivad kõrgendatud nõuded sh eriload ja nende mittejärmisel oht sattuda uurimise alla. Kui kliendi tegevusalaks on sõja- või relvatööstus, tuleb rahapesu- ja terrorismi rahastamise riskide maandamiseks rakendada tavapärasest tugevamaid hoolsusmeetmeid.		
	7.	Keemiatööstus	Suurem korrupsioonioht, mis on seotud kõrge riski ja korrupsiooniohuga riikides tegutsemisega. Keemiatööstuses toodetavaid aineid kasutatakse keemiarelvades, mida võidakse kasutada sõdades ja terrorismiaktides. Sellise tegevusega kaasneb suurem oht rikkuda sektoriaalseid sanktsioone.	See valdkond on alati seotud kõrge riskiga.	
	8.	Suuri sularahakoguseid käitlev äriühing	Taoliste äriühingute kliendid maksavad pakutavate toodete või teenuste eest tavaliselt sularahas. Selliseid äriühinguid võidakse kasutada selleks, et ühendada ebaseaduslikult hangitud raha ettevõtte poolt teenitud legaalselt päritolu rahaga. Antud riski hindamisel on oluline hinnata sularaha käitlemisega kaasnevat riski koosmõjus teiste tunnustega. Sularaha on kõrgemale riskile viitav asjaolu, kui see ei ole kooskõlas kliendi profiiliga, kliendi tegevus ei ole läbipaistev. Kahtlus võiks tekkida näiteks olukorras, kus kliendi käive on oluliselt suurem, kui see võiks eelduslikult olla arvestades kliendi tegevuskoha asukohta/suurust või tootmise mahtu, potentsiaalsete klientide arvu ning toodete/teenuste hindu. Sellisel juhul tuleb kahtluse kõrvaldamiseks rakendada tavapärasest tugevamaid hoolsusmeetmeid.	Sularaha on kõrgemale riskile viitav asjaolu, kui see ei ole kooskõlas kliendi profiiliga, kliendi tegevus ei ole läbipaistev.	
	9.	Valdkond ei ole tuvastatav või tegevus arusaadav	Kui äriühingu tegevus ei selge ja arusaadav, nt ärimudel on uudne või muul põhjusel ei ole üheselt ja selgelt aru saada, millise tegevusega teenitakse raha, tuleb alati rahapesu- ja terrorismi rahastamise riskide maandamiseks rakendada tavapärasest tugevamaid hoolsusmeetmeid.	Ebaselge tegevusvaldkond on alati kõrge riskiga.	
Esindaja	10.	Esindaja	Üheks RahaPTS-is sätestatud hoolsusmeetmeks on kliendi või juhuri tehtavas tehingus osaleva isiku	Kahtlus esindusõiguse olemasolu või selle eesmärgi osas on	

			<p>esindaja isikusamasuse ja esindusõiguse tuvastamine ning kontrollimine.¹³</p> <p>Eeltoodu kontrollimine on rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide kontekstis oluline sisuliselt selleks, et veenduda kes saab tehingust tegelikult kasu (vt p 11 jj).</p> <p>Füüsiliste isikute puhul on tõenäoliselt esindusõigusega seonduvad küsimused kõige aktuaalsemad laenuaotluse esitamise kontekstis ning seda eelkõige juhul, kui krediidiandja lubab taotluse esitamist ka esindaja vahendusel. Esindaja kasutamisel on kahtlust äratav eelkõige olukord, kus esindaja ei ole suuteline adekvaatselt selgitama esinduse vajadust (on tekkinud variisiku kasutamise kahtlus)</p> <p>Juriidilistest isikutest klientide puhul on isiku esindaja esindusõiguse olemasolu ja isikusamasuses veendumine alati vajalik.</p> <p>Kui juriidilistest isikutest klientideks on Eestis asutatud äriühingud, on tavapäraseks meetmeks esindusõiguse olemasolu kontrollimine äriregistri vahendusel või volikirja põhjal.</p> <p>Juriidiliste isikute puhul on mh oluline pöörata erilist tähelepanu olukordadele, kus tekib kahtlus, et ametlik juhtimis- ja/või esindusõiguse struktuur ei vasta tegelikele kontrollisuhetele (vt p 13).</p> <p>Kui esindaja esindusõiguse olemasolu ja isikusamasuses veenduda ei õnnestu, tuleb vastavalt seadusele kliendisuhe lõpetada, kuna on tekkinud variisiku kasutamise kahtlus.¹⁴</p>	<p>riski kõrgendav asjaolu.</p> <p>Kahtlus esindaja isikusamasuses või selle kontrollimiseks esitatud teabe/ andmete/ dokumentide tõlevastavuses on riski kõrgendav asjaolu¹⁵</p>	
Tegelik kasusaaja	11.	Füüsilise isiku tegeliku kasusaaja tuvastamine	<p>Tegelikust kasusaajast arusaamine on vajalik, sest seda mõistmata ei ole põhimõtteliselt võimalik hinnata, kas krediidi tagasimakseteks kasutatav vara võib olla seotud rahapesuga või kas krediiti võidakas kasutada terrorismi rahastamiseks.</p> <p>Tegelik kasusaaja on alati füüsiline isik. Füüsilise isiku puhul on ta üldjuhul iseenda kasusaaja (st üldjuhul ei ole vajalik selleks eraldi kinnituse võtmine). Siiski peab kohustatud isik kahtluse korral antud asjaolu kinnitama ja tuvastama ka füüsilise isiku tegeliku kasusaaja ehk isiku tegevust kontrolliva ja sellest kasu saava isiku.¹⁶</p>	<p>Kui tegelik kasusaaja on kolmas isik, võib see viidata kõrgemale riskile.</p> <p>Kahtlus esitatud teabe/ andmete/ dokumentide tõlevastavuses on riski</p>	

¹³ RahaPTS § 20 lg 1 p 2, § 21 ja § 22.

¹⁴ RahaPTS § 42 lõige 1 ja § 20 lõige 1 punkt 2.

¹⁵ RahaPTS § 36(2)(1)

¹⁶ FI juhend, p 4.3.1.28.

			<p>Kahtlus tegeliku kasusaaja olemasolu kohta võib tekkida eelkõige juhul, kui hoolsusmeetmete rakendamisel tekib kohustatud isikul tunne, et füüsilist isikut on kallutatud ärisuhte loomisele või tehingu tegemisele. Sellisel juhul tuleb pidada isikut, kes teostab füüsilise isiku üle kontrolli, füüsilise isiku tegelikuks kasusaajaks.</p> <p>Asjaolu, kui tegelikuks kasusaajaks füüsilise isiku puhul on keegi kolmas isik, võib viidata kõrgemale riskile. Sellel võib viidata näiteks asjaolu, et väljamakse tehakse kolmandale isikule. Nt tagasimakseid monitoorides võib selguda, et tagasimakseid teeb kolmas isik. Sellisel juhul tuleks välja selgitada, kas see võib olla seotud kõrgema riskiga (näiteks ei pruugi see nii olla, kui tagasimakse teeb va täisealine üleneja või alaneja sugulane, abikaasa, käendaja või tagatise omanik, müüja).</p> <p>Klient soovib lepingust tulenevad õigused ja kohustused kolmandale isikule üle anda, mis võib viidata, et tehing juba algusest peale on tehtud kolmanda isiku huvides.</p>	kõrgendav asjaolu ¹⁷	
	12.	Juriidilise isiku tegeliku kasusaaja tuvastamine	<p>Juriidilise isiku tegeliku kasusaaja tuvastamine on kergem, kui äriühingu omandistruktuur on lihtne ja selge ning vastavad andmed on kättesaadavad. Vastupidisel juhul (nt omandistruktuuris esinevad välismaa äriühinguid või omanikud, kelle osalust hoitakse esindajakontol), võib olla vajalik täiendavate hoolsusmeetmete kasutuselevõtt.</p> <p>Eestis asutatud juriidiliste isikute puhul võiks pidada piisavaks seda, kui kliendilt küsitakse teave tegelike kasusaajate kohta ning seda võrreldakse äriregistris registreeritud teabega. Juhul, kui andmed ei kattu, tuleb tegeliku kasusaaja kindlaks tegemiseks rakendada tavapärasest tugevamaid hoolsusmeetmeid.</p> <p>Oluline on pöörata erilist tähelepanu olukordadele, kus tekib kahtlus, et ametlik juhtimis- ja/või esindusõiguse struktuur ei vasta tegelikele kontrollisuhetele. Näiteks, kui juhtimisstruktuuris kasutatakse variisikuid või juriidilisi esindajaid (nt advokaadid, nominaaldirektoreid (ingl k – <i>nominee director</i>)) vms, olgu see formaalne või mitteformaalne. Sellised olukorrad võivad viidata vajadusele peita tegelikke juhte. Selle taga võib olla sisulist kontrolli omavate isikute kriminaalne</p>	Kahtlus tegeliku kasusaaja isikus on riski suurendav asjaolu.	

¹⁷ RahaPTS § 36(2)(1)

			<p>minevik, korrupsioon, sanktsioneeritud isikud või muu sarnane asjaolu.</p> <p>Olukordades, kus tegelikku kasusaajat ei ole võimalik tulemuslikult tuvastada (sh kui keeldutakse isiku andmeid avaldamast) või kaheldakse selles isikus, on tegemist kõrge riskiga olukordadega, sest ei ole võimalik hinnata, kas krediidi tagasimakseteks kasutatav vara võib olla seotud rahapesuga või kas krediiti võidakas kasutada terrorismi rahastamiseks.</p> <p>Kahtlus tegeliku kasusaaja isikus võib tekkida näiteks juhul, kui väidetava kasusaaja taust, kogemus ning tema poolt väidetavalt omatavate vahendite allikas/päritolu ei ole vastavuses.</p> <p>Kui tegelik kasusaajas veenduda ei õnnestu, tuleb vastavalt seadusele kliendisuhete lõpetada.¹⁸</p>		
	13.	<p>Juriidilise isiku kasusaajat on keeruline tuvastada, kuna omandistruktuur on tema tegevust silmas pidades ebatavaline või liiga keeruline¹⁹ (<i>trust</i> id, fondid, kindlustuspoliis, jmt)</p>	<p>Juriidiliste isikute tegelike kasusaajate tuvastamisel tuleb erilist tähelepanu pöörata isikutele, kelle omandistruktuur on tema tegevust silmas pidades ebatavaline või liiga keeruline.</p> <p>Kohustatud isik peab ärisuhte loomisel või juhuti tehtava tehingu tegemisel aru saama kliendi või juhuti tehtavas tehingus osaleva isiku omandi- ja kontrollstruktuurist ja tuvastama kliendid, kes on loodud selleks või võidakse kasutada isikute ja vara varjamiseks.</p> <p>Keerulist struktuuri kasutatakse sageli tahtlikult varade tegeliku omaniku varjamiseks. Varjamiseks võidakse kasutada mitu kihti (nt tegelik kasusaaja on kaudne omanik läbi mitme ettevõtte) või erinevaid äriühingu liike erinevates jurisdiktsioonides, sealhulgas sihtasutusi või usaldusfonde. Lisaks on loodud palju <i>offshore</i>-üksusi, mis võimaldavad väga paindlikult omandiõiguse üleminekut jurisdiktsioonide vahel.</p> <p>Vastava riigi õiguse alusel loodud või tekkinud õigussuhte varakogumi valitsemiseks (ing.k <i>trust</i>) on õigussuhe, mille kohaselt usaldusvara haldaja valitseb oma nimel ja soodustatud isikute huvides või muu kindlaksmääratud eesmärgi kohaselt varakogumit, tavaliselt dokumendi, nt kirjaliku usalduslepingu alusel. Sellised õigussuhted</p>	<p>Suuremale riskile viitavate asjaolude hindamisel on liiga keeruline või ebatavaline omandistruktuuri riski suurendav asjaolu.²³</p>	

¹⁸ RahaPTS § 42 lõige 1 ja § 20 lõige 1 punkt 3.

¹⁹ Vt ka Rahandusministeeriumi juhiseid tegeliku kasusaaja tuvastamiseks (https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/tegelike_kasusaajate_andmete_esitamise_juhis.pdf)

²³ RahaPTS § 37 lg 2 p 6. AMLD 4 lisa III (1)(f).

			<p>(defineeritud ka kui usaldushaldus)²⁰ erinevad fondidest, mis on asutatud seaduse alusel. Eesti usaldusfond on usaldusühingu eriliik, mis on reguleeritud investeerimisfondide seadusega ja ei ole <i>trust</i>. AMLD 5 sätestab täiendavad nõuded <i>trust</i>´idega seotud isikute tuvastamiseks²¹.</p> <p>Ka AMLD 4 kohaselt on kõrgemale riskile viitavaks olukorraks isiklike varade hoidmiseks loodud juriidilised kehad või fondid ja ettevõtted, kelle aktsiakapitalis on isikustamata esitajaaktsiad²².</p> <p>Kui on tuvastatud keeruline struktuur, siis tegemist on kõrge riskiga ja tuleb rakendada tugevdatud hooldusmeetmeid veendumaks esitatud andmetes, lõplikus kontrolli teostavas isikus ja teostada tugevamat jälgimist.</p>		
Isik, tema pereliige ²⁴ või lähedane kaastöötaja ²⁵ on riikliku taustaga isik (PEP) ²⁶	14.	Isik on PEP	<p>Krediidiandja peab tuvastama, kas isik, tema pereliige või lähedane kaastöötaja on PEP.²⁷</p> <p>PEP-iks olemisega võib kaasneda kõrgem risk, et tehingus kasutatav vara ei ole saadud legaalsel teel.</p> <p>Kui tuvastatakse, et keegi ülalviidatutest on PEP, toob see reeglina kaasa kohustuse kohaldada hooldusmeetmeid tugevdatud korras.²⁸ Seda ei pea tegema, kui PEP on pärit või tema elu- või asukoht on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis ning ei esine muid suuremale riskile viitavaid asjaolusid.²⁹</p> <p>Kõrgemale riskile võivad viidata järgmised asjaolud, kusjuures iga krediidiandja peab ise vastavalt enda ärimudelile asjakohased asjaolud ning nende kontrollimise viisid määratlema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • PEP-i sissetulek ületab teatud sissetuleku piiri, mille krediidiandja on 	PEP staatusega kaasneb kõrge risk (välja arvatud, kui ta on pärit või tema elu- või asukoht on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis ning ei esine muid suuremale riskile viitavaid asjaolusid).	

²⁰ Seletuskiri rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse ja teiste seaduste muutmise seadusele 130 SE (<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/69421167-7e69-4383-b2f8-b9f2912a13e6/Rahapesu%20ja%20terrorismi%20rahastamise%20%C3%B5kestamise%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus>)

²¹ AMLD 5, artikkel 1 (2)(b)

²² AMLD 4, lisa III (1)(c) ja (d)

²⁴ **Pereliige** on riikliku taustaga isiku abikaasa või abikaasaga samaväärseks peetav isik, vanem, laps ja lapse abikaasa või abikaasaga samaväärseks peetav isik.

²⁵ **Lähedaseks kaastöötajaks** on füüsiline isik, kelle kohta on teada, et ta on juriidilise isiku või usaldushalduse tegelik kasusaaja koos riikliku taustaga isikuga või tal on lähedased ärisuhted riikliku taustaga isikuga, ning füüsiline isik, kes on riikliku taustaga isiku huvides loodud juriidilise isiku või usaldushalduse tegelik kasusaaja.

²⁶ **Riikliku taustaga isik** riikliku taustaga isik on füüsiline isik, kes täidab või on täitnud avaliku võimu olulisi ülesandeid, sealhulgas riigipea, valitsusjuht, minister ning ase- või abiminister, seadusandliku kogu liige, erakonna juhtorgani liige, riigi kõrgeima kohtu kohtunik, riigikontrolör ja keskpanga nõukogu või juhatuse liige, suursaadik, saadik, asjur ja kaitsejõudude kõrgem ohvitser, riigi valitseva mõju all oleva äriühingu juhatuse ja haldus- või järelevalveorgani liige, rahvusvahelise organisatsiooni juht, juhi asetäitja ja juhtorgani liige, kes ei ole kesk- või alamastme ametniku staatuses ja kelle puhul jätkuvalt esinevad seotud riskid. Riikliku taustaga isikuks loetakse ka isik, keda vastavalt Euroopa Komisjoni avaldatud loetelule peab avaliku võimu oluliste ülesannete täitjaks Euroopa Liidu liikmesriik, Euroopa Komisjon või Euroopa Liidu territooriumil akrediteeritud rahvusvaheline organisatsioon.

²⁷ RahaPTS § 20 lõige 1 punkt 5.

²⁸ RahaPTS § 36 lg 2 p 2.

²⁹ RahaPTS § 36 lõige 2 punkt 2, § 38 lõige 5,õ 34 lõige 3 punkt 1. FI juhend, punkt 4.3.4.4.

			<p>määratud ning mille puhul ta peab vajalikuks täiendavate hoolsusmeetmete rakendamist olukorras, kus tegemist on PEP-iga;</p> <ul style="list-style-type: none"> • isiku kohta on olulist negatiivset infot nt selle kohta, et ta võib olla seotud korruptiivse tegevusega; • isik või tema kontrolli all olev äriühing on sanktsioneeritud; • isiku kohta olemasolev informatsioon (sh isikult saadud informatsioon) ei ole kooskõlas avalikult kättesaadava informatsiooniga; • ärisuhte monitoorimisel ilmneb, et teadaolev kliendi sissetulek ja laekumised ei ole vastavuses ning klient ei ole suuteline andma adekvaatseid selgitusi krediidi tagasimakseteks kasutatavate vahendite kohta. 		
Päritolu, residentsus ja tegevuskoht	15.	Vt geograafiliste riskide osa peatükki 6.			
Sanktsioonid	16.	Klient ei esita informatsiooni või dokumente, mis on vajalikud rahvusvaheliste sanktsioonide kohaldumise või nende mittekohaldumise tuvastamiseks	Rahvusvaheliste sanktsioonide järgimine on kohustuslik. Kui kliendi tegevuse tõttu ei ole võimalik hoolsusmeetmeid täita, siis tekib risk, et ei tuvastata külmutamisele kuuluvaid vahendeid või tehakse vahendid kättesaadavaks ja sellisel juhul tuleb koheselt tehing või ärisuhe peatada. Sanktsioonide tuvastamise kohustuse näol on peamiselt tegemist küll välispoliitilise meetme tagamisega, kuid see võib olla oluline ka terrorismi terrorismivastase võitluse kontekstis.	Kui klient ei esita kohast informatsiooni, mille alusel saab tuvastada rahvusvaheliste sanktsioonide subjekte, on risk kõrge.	
	17.	Klient, temaga seotud isik (näiteks esindaja või tegelik kasusaaja), organisatsioon, riik ega territoorium on rahvusvahelise (finants-)sanktsiooni subjektiks	Rahvusvahelise sanktsiooni rakendamine tähendab rahvusvahelise finants sanktsiooni subjektile täielikult rahaliste vahendite ja majandusressursside kasutamise ja käsutamise või nende tema valdusesse andmise tõkestamist, sealhulgas on keelatud või piiratud laenu või muul sama laadi alusel rahaliste vahendite väljamaksmine ja äri suhtesse astumine. Eestis on kohustus järgida Euroopa Liidu, Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni, muu rahvusvaheline organisatsiooni või Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud sanktsioone. Teiste riikide sh USA poolt kehtestatud sanktsioonide järgimine on soovituslik, aga kui on tuvastatud, et isik kuulub mõne riigi sanktsiooni alla, siis on soovitatav hinnata temaga seotud võimalikku riski,	Suuremale riskile viitavate asjaolude hindamisel on geograafilist riski suurendav asjaolu eeskätt olukord, kus klient, tehingus osalev isik või tehing ise on seotud riigiga või jurisdiktsiooniga, mille suhtes on	

			<p>sest paljud krediidasutused sh Eesti panga järgivad ka teiste riikide kehtestatud sanktsioone³⁰.</p>	<p>kehtestatud sanktsioonid³¹.</p>	
Muud asjaolud	18.	Kliendi rikkuse päritolu ei ole tuvastatav	<p>Rikkuse päritolu (<i>source of wealth</i>) seondub küsimusega ega krediidi tagastamiseks kasutatavad vahendid ei või olla seotud rahapesuga.</p> <p>Seaduse kohaselt kogub kohustatud isik teavet kliendi rikkuse päritolu kohta, kui see on asjakohane.³² Selle vajaduse määrab kohustatud isik lähtudes varem hinnatud või konkreetse ärisuhtega või juhuti tehtava tehingu, toimingu või isikuga seonduvatest rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidest.³³ Näiteks võib see olla vajalik, kui klient on kõrge riskiga riikliku taustaga isik.</p> <p>Rikkuse päritolu tuvastamiseks peab kohustatud isik tuvastama suurema ja üldisema vaate kliendi rikkusest ja selle päritolust.</p> <p>Kui kontrollitava info pinnalt tekib kahtlus, et rikkuse päritolu ei ole legaalne, on see kõrgemale riskile viitavaks asjaoluks. Näiteks võib kahtlus tekkida, kui kontrollitav info sisaldab viiteid isiku seotusele kriminaalse tegevusega.</p>	<p>Kõrgemale riskile viitab, kui klient ei esita vajalikku teavet, rikkuse päritolu ei ole tuvastatav, rikkuse päritolu ei vasta kliendi kohta eelnevalt teadaolevale informatsioonile või tekib muul põhjusel kahtlus rikkuse päritolu legaalsuse osas..</p>	
	19.	Kliendi poolt tehingus kasutatavate rahaliste vahendite päritolu ei ole tuvastatav	<p>Kohustatud isik peab tuvastama tehingus kasutatavate vahendite päritolu (<i>source of funds</i>) selleks, et vältida illegaalse päritoluga raha sattumist tehingusse, kui see on proportsionaalne tehingus kasutatavate vahendite suurusega.</p> <p>Tehingus kasutatavate vahendite päritolu tuleb tuvastada alati kui tehingud viitavad kuritegelikule tegevusele. Näiteks kogutud informatsioonist ja dokumentidest nähtuvad asjaolud, mis viitavad rahapesule või terrorismi rahastamisele või on muul viisil ebatavalised ja ei oma mõistlikku majanduslikku sisu.</p> <p>Tehingus kasutatavate vahendite päritolu tuvastamine on ka osaks ärisuhte seirest.³⁴ Näiteks seondub see olukordadega, kui klient teeb ennetähtaegse krediidi tagasimakse summas, mis tekitab kahtlusi tagasimakseks kasutatud vahendite päritolu osas.</p>	<p>Kõrgemale riskile viitab, kui klient ei esita vajalikku teavet, vahendite päritolu ei ole tuvastatav, vahendite päritolu ei vasta kliendi kohta eelnevalt teadaolevale informatsioonile või tekib muul põhjusel kahtlus vahendite päritolu legaalsuse osas.</p>	

³⁰ Pangaliidu hoolsusmeetmed, lk 6. Kättesaadav www.pangaliit.ee/files/AML%20hoolsusmeetmed%2019.03.19.pdf

³¹ RahaPTS § 34 lg 4 punkt 3.

³² RahaPTS § 20 lõige 4.

³³ RahaPTS § 20 lõige 6.

³⁴ RahaPTS § 23 lõige 2 punkt 3.

	20.	Kliendi varasem käitumine ärisuhtes viitab kõrgendatud riskile	Kliendisuhete loomisel tuleb tuvastada varasemas kliendisuhetes esinenud asjaolud ja hinnata, kas need on veel asjakohased. See eeldab, et sellised isikud on tuvastatavad (nt kliendihaldussüsteemi kaudu).	Kõrgemale riskile viitab näiteks, kui kliendi poolt varasemalt tehtud tehingud ei vastanud kliendi profiilile või kliendisuhe on varasemalt lõpetatud rahapesu kahtlustuse tõttu.	
	21.	Kliendi tegevuskohaks on registreeritud postkasti aadress või tegevuskoht ei ole muul moel kohane vastavas mahus või tegevusalal tegutsemiseks	Antud tegur võib olla relevantne eelkõige ärialaene väljastavatele krediidiandjatele isiku "kutse- ja tegevusala" kindlaksmääramisel (vt ülalpool). Viimane võib olla relevantne osade hooldusmeetmete kohaldamise kontekstis, seda nt tehingu eesmärgist arusaamisel või isikusamasuse tuvastamisel. Näiteks, kui äriühing väidab, et tegeleb suurtootmisega, kuid krediidiandja märkab, et äriühingu asukohaks on märgitud või selle registrijärgne aadress on elamurajoonis, võib see tingida vajaduse kontrollida täiendavalt, et ettevõtte tegevusalaks on tõepoolest see, millele on viidatud. Praktikas koguvad krediidiandjad teavet ärikliendi tegevusala ja aadressi kohta eelkõige äriregistri vahendusel. Krediidisummade suurusest sõltub kontrolli ulatus.		

6. RIIKIDE JA GEOGRAAFILISTE PIIRKONDADEGA SEONDUV RISK

RIIKIDE VÕI GEOGRAAFILISTE PIIRKONDADEGA SEONDUV RISK					
RISKIFAKTOR	NR	SPETSIFIKATSIOON	MÕJU JA SELGITUSED	RISK	
				Kõrgema riski indikaator	Madalamale riskile viitav asjaolu
Kliendi, tehingus osaleva isiku, esindaja või tegeliku kasusaaja päritolu, seotus riigiga või (maksu)residentsus	22.	Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriik	Isiku päritolu ja/või muude seoste hindamine konkreetsete riikidega on oluline, kuna riikide tegevuse tõhusus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel on erinev. Kasutusele võetud seadusandlike ja järelevalveliste meetmete maht ning efektiivsus võivad riigiti oluliselt erineda. Kui nii tehingul kui ka tehinguga seotud		Kui isik on seotud vaid Euroopa Majanduspiirkonna riikidega, on tegemist geograafilist riski vähendava asjaoluga. On oluline silmas pidada, et kui Suunistes on välja

			<p>isikutel on seosed vaid nende riikidega, kus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine on tõhus, on risk, et kohustatud isikut kasutatakse rahapesuks või terrorismi rahastamiseks, madal.</p> <p>Euroopa Majanduspiirkonna riikide tegevuse tõhusust rahapesu ja terrorismi tõkestamisel hinnatakse üldjuhul heaks.</p> <p>Seaduse kohaselt võib olukorda, kus klient on pärit või tema elu- või asukoht on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis, pidada geograafilisi riske vähendavaks asjaoluks.³⁵</p> <p>On oluline teada, et juhatus peab riskiisu koostamisel eraldi määratlema, kas ärisuhteid kavatakse luua Euroopa Majanduspiirkonna välisest riigist pärit isikutega või e-residentidega.³⁶</p> <p>On oluline teada, et juhul, kui ärisuhe luuakse isikuga, kes on pärit Euroopa Majanduspiirkonna välisest riigist või kelle elu- või asukoht on sellises riigis, või tehinguga või teenuse osutamise lepinguga seotud väljaminevate maksete kogusumma ühes kalendrikuus ületab 15 000 eurot füüsilisest isikust kliendi puhul või 25 000 eurot juriidilisest isikust kliendi puhul, tuleb isik tuvastada kas temaga samas kohas viibides või “infotehnoloogiliste vahendite abil”.³⁷ Seega, on isikutuvastamise kontekstis seadusega ette nähtud, et taolist asjaolu tuleb kohelda kõrgemale riskile viitava asjaoluna ning rakendada täiendavaid hoolsusmeetmeid ehk kas tuvastada isik temaga samas kohas viibides või “infotehnoloogiliste vahendite abil”.³⁸</p>		<p>toodud, et konkreetne riskifaktor viitab madalamale rahapesu ja terrorismi rahastamise riskile, tuleb siiski arvesse võtta, et teiste riskifaktoritega koostoimes võib riskitase tõusta keskmisele või isegi kõrgele tasemele. Riskifaktoreid tuleb turuosalistel alati hinnata kogumis koos kõigi asjakohaste riskifaktoritega.</p>
	23.	Tõhusate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemidega kolmas riik	Seadus toob eraldi kategooriana välja kolmandad riigid, kus on tõhusad rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemid või kus usaldusväärsete allikate nagu vastastikuste hindamiste, aruannete või		Kui isik on seotud vaid nende riikidega, on tegemist geograafilist riski vähendava asjaoluga.

³⁵ RahaPTS § 34 lg 3. AMLD 4, artikkel 16 ja lisa II(3)(a).

³⁶ RahaPTS § 10 lg 4 (kohustus kehtib krediidi- ja finantseerimisasutustele). FI juhend, punkt 3.2.6.1.

Juhime tähelepanu, et Riigikogu menetluses on Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus 130 SE, mis muudab e-residentide tuvastamise nõudeid.

³⁷ RahaPTS § 31 lg 1 (kohustus kehtib krediidi- ja finantseerimisasutustele). FI juhend, punkt 4.3.1.14.

³⁸ Selles osas vt RahaPTS § 31 kehtestamisega seonduvat “**Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus 459 SE**” seletuskirja, mille kohaselt: “Kui isikusamasus tuvastatakse vastavalt selle sätte alusel kehtestatud regulatsioonile, tuleb seda lugeda nn tugevaks hoolsusmeetmeks ja see on seetõttu võrdsustatud näiteks hoolsusmeetmete kohaldamisega samas kohas viibides.”

			<p>avaldatud järelaruannete kohaselt on kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuded, mis on kooskõlas FATF-i muudetud soovitusetega, ning kus neid nõudeid tõhusalt rakendatakse³⁹</p> <p>Täna üldtunnustatud nimekirja taolistest riikidest ei ole.</p> <p>Seaduse kohaselt võib olukorda, kus klient on pärit või tema elu- või asukoht on taolises riigis, pidada geograafilisi riske vähendavaks asjaoluks.⁴⁰</p>		
	24.	Madala korrupsiooni ja kuritegevuse tasemega kolmas riik	<p>Seadus toob eraldi kategooriana välja kolmandad riigid, kus usaldusväärsete allikate kohaselt on korrupsiooni⁴¹ ja muu kuritegeliku tegevuse tase madal⁴²</p> <p>Seaduse kohaselt võib olukorda, kus klient on pärit või tema elu- või asukoht on taolises riigis, pidada geograafilisi riske vähendavaks asjaoluks.⁴³</p> <p>Seadus ei täpsusta millised allikad tuleb lugeda usaldusväärseks korrupsiooni või kuritegevuse taseme määramisel, samuti seadus ei täpsusta milline tase loetakse madalaks. Iga ettevõtte hindab korrupsiooni ja muu kuritegeliku tegevuse taseme allikate kvaliteeti ise ning määrab taseme oma riskiisust lähtuvalt.</p>		Kui isik on seotud vaid nende riikidega, on tegemist geograafilist riski vähendava asjaoluga.
	25.	Suure riskiga kolmas riik	<p>Seadus toob eraldi kategooriana välja suure riskiga kolmandad riigid ehk AMLD 4 artikli 9 lõike 2 alusel vastu võetud delegeeritud aktis nimetatud riigid.⁴⁴</p> <p>Seaduse kohaselt, kui klient või muu tehingus osalev isik on pärit suure riskiga kolmandast riigist või tema elu- või asukoht või makse saaja makseteenuse pakkuja asukoht on suure riskiga kolmandas riigis, on üldjuhul tegemist kõrgendatud riskiga.⁴⁵</p>	Kui isik või tehing on seotud nende riikidega, on üldjuhul tegemist kõrgendatud riskiga.	

³⁹ Riikide loetelu: <http://www.fatf-gafi.org/countries/> ja palun tutvuda ka *Basel AML Index*'iga: <https://www.baselgovernance.org/sites/default/files/2019-08/Basel%20AML%20Index%202019.pdf>

⁴⁰ RahaPTS § 34 lg 3 punktid 2 ja 4. AMLD 4 artikkel 16 ja lisa II(3)(b) ja II(3)(d).

⁴¹ Korrupsiooni taseme indeks: <https://www.transparency.org/research/cpi/overview>

⁴² Kuritegeliku tegevuse tase: <https://dataunodc.un.org/crime>

⁴³ RahaPTS § 34 lg 3. AMLD 4 artikkel 16 ja lisa II(3)(c).

⁴⁴ RahaPTS § 3 punkt 18.

⁴⁵ RahaPTS § 36 lg 2 punkt 2. AMLD 4, artikkel 18 ja lisa III(3)(a).

			Teatud erandid võivad kohalduda näiteks kontserni kuuluvate ühingutega seonduvate riskide hindamisel. ⁴⁶		
	26.	Tõhusate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemideta kolmas riik või madala maksumääraga riik või territoorium	Seadus toob eraldi kategooriana riigid või territooriumid, kus usaldusväärsete allikate, nagu vastastikuste hindamiste, aruannete või avaldatud järelaruannete kohaselt ei ole kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise tõhusaid süsteeme, mis oleks kooskõlas FATF soovitusetega ⁴⁷ , või mida loetakse madala maksumääraga territooriumiks ⁴⁸ Seaduse kohaselt, kui klient või muu tehingus osalev isik on pärit taolisest riigist või tema elu- või asukoht või makse saaja makseteenuse pakkuja asukoht on taolises riigis, on üldjuhul tegemist kõrgendatud riskiga. ⁴⁹ Teatud erandid võivad kohalduda näiteks kontserni kuuluvate ühingutega seonduvate riskide hindamisel. ⁵⁰	Kui isik või tehing on seotud nende riikidega, on üldjuhul tegemist kõrgendatud riskiga.	
	27.	Muud geograafilist riski suurendavad asjaolud	Seadus toob eraldi välja asjaolud, mis viitavad suuremale rahapesu ja terrorismi rahastamise riskile ning mille hindamise kriteeriumid, kui klient, tehingus osalev isik või tehing ise on seotud taolise riigiga, määrab kohustatud isik kindlaks oma protseduurireeglites: -riigid või territooriumid, kus usaldusväärsete allikate, nagu vastastikuste hindamiste, aruannete või avaldatud järelaruannete kohaselt ei ole kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise tõhusaid süsteeme; ⁵¹ - riigid või territooriumid, kus usaldusväärsete allikate kohaselt on korrupsiooni või muu kuritegeliku tegevuse tase märkimisväärne; ⁵² -riigid ja territooriumid, mille suhtes on kehtestatud sanktsioonid, embargo või	Kui isik või tehing on seotud nende riikidega, on tegemist kõrgemale riskile viitava asjaoluga.	

⁴⁶ RahaPTS § 36 lg 4.

⁴⁷ Kõrge riskiga riigid: <http://www.fatf-gafi.org/countries/#high-risk> ja https://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-781_et.htm

⁴⁸ Territooriumid, mida ei loeta madala maksumääraga territooriumiteks: <https://www.riigiteataja.ee/akt/119122014015?leiaKehtiv>

⁴⁹ RahaPTS § 36 lg 2 p 4. AMLD 4, artikkel 18 ja lisa III(3)(a).

⁵⁰ RahaPTS § 36 lg 4.

⁵¹ RahaPTS § 37 lg 4. AMLD 4, artikkel 18 ja lisa III(3)(a).

⁵² RahaPTS § 37 lg 4. AMLD 4, artikkel 18 ja lisa III(3)(b).

			<p>nendega sarnased meetmed⁵³ (näiteks Euroopa Liidu või ÜRO poolt⁵⁴);</p> <p>- riigid või territooriumid, mis rahastavad või toetavad terrorismi või mille territooriumil tegutsevad Euroopa Liidu või ÜRO poolt kindlaks määratud terroristlikud organisatsioonid.⁵⁵</p>		
	28.	Maksuresidentsuse riik	<p>Geograafiliste riskide kontekstis võib tõusetada küsimus ka maksuresidentsuse olulisusest. Termin “maksuresidentsus” viitab isiku kohustusele maksta makse mingis konkreetses riigis.⁵⁶</p> <p>Kui ilmneb, et maksuresidentsus ei ole mõistlikult seondatav kliendi majandustegevusega, võib see viidata kõrgemale rahapesu- ja/või terrorismi rahastamise riskile.</p> <p>RahaPTS ega AMLD 4 sõnaselgelt antud kriteeriumit viidatud kontekstis ei käsitle. FI juhend viitab kriteeriumile makseteenuste⁵⁷ ja arveldus- ja maksekontolt tehtavate ülekannete kontekstis⁵⁸, mõlemal juhul seoses kliendi isikust tuleneva riskiga ning märkides, et sellisel juhul tuleb asjaolude väljaselgitamisele pöörata tavapärasest enam tähelepanu.</p> <p>Krediidiandjate puhul on praktikas mõistlik võtta arvesse ka asjaolu, et mitmed krediidiandjad on krediidi väljastamise eelduseks seadnud asjaolu, et krediidi taotleja on tarbija puhul Eesti resident või äriühingu puhul Eestis asutatud ettevõtte.</p> <p>Teavet maksuresidentsuse kohta võib saada näiteks päringu tegemisel EMTA andmebaasi, kuigi viidatud päringu eesmärk on eelkõige maksuvõlgade olemasolu kontrollimine krediitivõimelisuse hindamise kontekstis.</p> <p>Tarbijakrediidi puhul võib anda täiendavat teavet Pensioniregistri andmebaasi tehtav</p>	Välisriigi maksuresidentsuse ilmumine on riski suurendav asjaolu, kui isik on mõne sellise riiki maksuresident, mis on käsitletav kõrgema riskiga riigina või millega seotus viitab kõrgemale riskile (vt ülal).	

⁵³ RahaPTS § 37 lg 4. AMLD 4, artikkel 18 ja lisa III(3)(c).

⁵⁴ Riikidele kohaldatud sanktsioonid: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=LEGISSUM%3A25_1, <https://www.politsei.ee/et/ueero-el-i-ja-fatf-i-kehtestatud-rahvusvahelised-finantssanktsioonid>

⁵⁵ RahaPTS § 37 lg 4. AMLD 4, artikkel 18 ja lisa III(3)(d).

⁵⁶ Vt nt MKS ja TuMS § 6.

⁵⁷ FI juhend, lisa 1, punkt 2(1)(a)(xii).

⁵⁸ FI juhend, lisa 2, punkt 2(1)(a)(xi).

			<p>tehing, mille eesmärk on isiku sissetuleku kontrollimine laekunud maksude pinnalt. Seejuures aga on võimalik ka olukord, et isiku kohta puudub andmebaasis info (nt ei on süsteemiga liitumine olnud isikule tema vanusest tulenevalt vabatahtlik; isik saab vaid tulu, mis ei kajastu andmebaasis jms).</p> <p>Samuti võib tarbija välisriigi maksuresidentsusele viidata tulude laekumine teise riigi tööandjalt vms.</p> <p>Välisriigi maksuresidentsuse ilmnemine peaks tooma kaasa täiendavate hoolsusmeetmete kohaldamise, kui isik on mõne sellise riigi maksuresident, mis on käsitletav kõrgema riskiga riigina või millega seotus viitab kõrgemale riskile (vt ülal).</p>		
Seotus Eesti Vabariigiga	29.	Isiku mõistlik seos Eestiga	<p>Krediidi väljastamise kontekstis pole antud tegur eraldiseisvana rahapesu- ja terrorismi rahastamise riski hindamise aspektist määrav. Piiriülene krediitpakkumine on aktsepteeritav praktika (sh näiteks ka Euroopa Liidu tarbijakrediidiregulatsiooni üheks eesmärgiks on selle soodustamine). Praktikas on mõistlik võtta arvesse ka asjaolu, et mitmed krediidiandjad on krediidi väljastamise eelduseks seadnud asjaolu, et krediidi taotleja on tarbija puhul Eesti resident või äriühingu puhul Eestis asutatud ettevõtte. Viimane on tingitud eelkõige vastutustundliku laenamise nõuete rakendamise (st suutlikkus hinnata teisest riigist pärinevat teavet sissetulekute/kohustuste kohta) ning krediidiriski (st kuidas saan suhelda maksuvõlgnevuste tekkimise korral ning millised on võimalused võlgnevuste sissenõudmiseks) hindamise vajadusest.</p> <p>RahaPTS sõnaselgelt antud kriteeriumit ei käsitle. Samuti ka ei käsitle seda AMLD 4. FI juhend viitab kriteeriumile makseteenuste⁵⁹ ja arveldus- ja maksekontolt tehtavate ülekannete kontekstis⁶⁰, mõlemal juhul seoses kliendi isikust tuleneva riskiga ning märkides, et sellisel juhul tuleb asjaolude väljaselgitamisele pöörata tavapärasest enam tähelepanu.</p>		

⁵⁹ FI juhend, lisa 1, punkt 2(1)(a)(xii).

⁶⁰ FI juhend, lisa 2, punkt 2(1)(a)(xi).

			<p>Kui puuduvad muud kõrgemale riskile viitavad asjaolud, siis tarbijakrediidi puhul on ärisuhte eesmärk tavapäraselt selge ja seega seose puudumine teenusepakkuja riigiga ei peaks olema kõrgemale riskile viitav asjaolu.</p> <p>Krediidiandjate kontekstis peaks seosed välisriigiga tooma kaasa täiendavate hoolsusmeetmete kohaldamise, kui isik on seotud mõne sellise riigiga, mis on käsitletav kõrgema riskiga riigina või millega seotus viitab kõrgemale riskile (vt ülal).</p> <p>FATF kohaselt kasvavad geograafiliselt kaugemate klientide osas rahapesu ja terrorismi rahastamise riskid kuna isikute tausta on keerulisem teada, kui residentide puhul. Samuti võivad olla väiksemad kontrollitava info leidmise ja kasutamise võimalused, erinevates keeltes info kogumine ja sellest arusaamine. Täiendavalt avaldavad mõju ka teiste riikide dokumentidest arusaamine vähese kogemuse ja täiendava taustainfo puudumise tõttu.</p> <p>Riskid praktikas kasvavad kui tegemist on Euroopa Majanduspiirkonnast väljastpoolt pärit isikuga.</p> <p>Kuna Eesti soodsat ärikeskkonda, tehnoloogilisi vahendeid ja e-residentsust kasutatakse mitte-residentide poolt, siis tuleb arvestada äriühingute puhul Eesti seose hindamisel lisaks tema tegelike kasusaajate elukoha, tegevuskoha, äripartneritega jms. Näiteks, kui kontrollitavate andmete pinnalt ilmneb, et juriidilisest isikust laenuvõtja peamised äripartnerid on seotud mõne sellise riigiga, mis on käsitletav kõrgema riskiga riigina või millega seotus viitab kõrgemale riskile (vt ülal), peab krediidiandja seda asjakohaste hoolsusmeetmete määramisel arvesse võtma.</p>		
Laenu välja- ja tagasimaksete teostamine	30.	Ärisuhte raames tehakse maksed ainult maksekontode kaudu, mis asuvad Eestis äriregistrisse kantud krediitiasutuses või välisriigi krediitiasutuse filiaalis või krediitiasutuses, mis on asutatud või mille tegevuskoht on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või riigis,	<p>Ärisuhte seiret võib teostada lihtsustatud korras, kui on tuvastatud väiksemat riski iseloomustav asjaolu ning kui on täidetud RahaPTS § 33 lg-s 3 sätestatud tingimused.</p> <p>Üheks sätestatud tingimuseks on asjaolu, et klient teostab laenu tagasimakseid üksnes konto kaudu, mis asub Eestis äriregistrisse</p>		Kui isik teostab tagasimakseid üksnes Majanduspiirkonna riikides olevatelt kontodelt, siis on tegemist riski vähendava asjaoluga.

		kus kohaldatakse AMLD 4 nõuetega võrdväärseid nõudeid	kantud krediidasutuses või välisriigi krediidasutuse filiaalis või krediidasutuses, mis on asutatud või mille tegevuskoht on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või riigis, kus kohaldatakse AMLD 4 nõuetega võrdväärseid nõudeid.		
	31.	Ärisuhte raames saab makseid teha ka maksekontode kaudu, mis ei asu Eestis äriregistrisse kantud krediidasutuses või välisriigi krediidasutuse filiaalis või krediidasutuses, mis on asutatud või mille tegevuskoht on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või riigis, kus kohaldatakse AMLD 4 nõuetega võrdväärseid nõudeid	RahaPTS § 36 lg 2 p 3 ja 4 kohaselt, hoolsusmeetmeid tuleb kohaldada tugevdatud korras, kui makse saaja makseteenuse pakkuja asukoht on suure riskiga riigis või territooriumil. Kliendile tuleb alati määrata kõrgem riskiaste ning kohaldada tugevdatud ja muud asjakohased hoolsusmeetmed, kui makse saaja makseteenuse pakkuja asukoht on suure riskiga riigis või territooriumil (FI juhend p 4.2.6.3.) (vt ka ülal p 25)	Kui makse saaja makseteenuse pakkuja asukoht on suure riskiga riigis või territooriumil, siis on tegemist kõrgemale geograafilisele riskile viitava asjaoluga.	

7. TOODETE VÕI TEENUSTEGA SEONDUV RISK

TOOTE VÕI TEENUSEGA SEOTUD RISK					
RISKIFAKTOR	NR	SPETSIFIKATSIOON	MÕJU JA SELGITUSED	RISK	
				Kõrgemale riskile viitav asjaolu	Madalamale riskile viitav asjaolu
Toote/teenuse tüüp	32.	Toote/teenuse summa	RahaPTS § 33 lg 3 kohaselt peab lihtsustatud korras hoolsusmeetmete kohaldamiseks olema tuvastatud väiksemat riski iseloomustav asjaolu ning täidetud kõik alljärgnevad tingimused: 1) kliendiga on sõlmitud kirjalikus, elektroonilises või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kestvusleping; 2) kohustatud isikule laekuvad ärisuhte raames maksed ainult konto kaudu, mis asub Eestis äriregistrisse kantud krediidasutuses või välisriigi krediidasutuse filiaalis või krediidasutuses, mis on asutatud või mille tegevuskoht on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või riigis, kus kohaldatakse AMLD 4 nõuetega võrdväärseid nõudeid; 3) tehingute sissetulevate või väljaminevate maksete koguväärtusele on kehtestatud piirmäär RahaPTS § 33 lg 3 punktides 1–3 nimetatud tingimused ei ole iseenesest madalamale riskile viitavad asjaolud.		
	33.	Järeilmaksutoode	Asjaolu, et tegemist on järeilmaksutootega ei too iseenesest kaasa avatust täiendavatele rahapesu		

			<p>ja/või terrorismi rahastamise riskidele. Tähelepanu tuleb pöörata üldistele riskidele laenu väljastamisel. Järelemaksutoote puhul on seejuures teada laenu sihtotstarve. Vt ka p 35-37.</p> <p>Järelemaksutoote puhul, tuleb terrorismi rahastamise kontekstis mõõnda võimalust, et soetatud eset kasutatakse terrorismiks või selle toetamiseks. Siiski, on seda riski võimalik maandada eelkõige rakendades ka üldjuhul rakendatavaid riske maandavaid meetmeid. Tavapärasest kõrgemat tähelepanu tuleks tõenäoliselt pöörata olukordadele, kus järelemaksuga on võimalik soetada relvi jms.</p>		
	34.	Liisingutoode	<p>Asjaolu, et tegemist on liisingutootega ei too iseenesest kaasa avatust täiendavatele rahapesu ja/või terrorismi rahastamise riskidele. Tähelepanu tuleb pöörata üldistele riskidele laenu väljastamisel. Liisingutoote puhul on seejuures teada laenu sihtotstarve. Vt ka p 35-37.</p> <p>Liisingutoote puhul, tuleb terrorismi rahastamise kontekstis mõõnda võimalust, et soetatud eset kasutatakse terrorismiks või selle toetamiseks. Siiski, on seda riski võimalik maandada eelkõige rakendades ka üldjuhul rakendatavaid riske maandavaid meetmeid.</p>		
Sihtotstarve	35.	Sihtotstarvet küsitakse ja kontrollitakse	<p>Arusaadav ja kontrollitav sihtotstarve üldjuhul iseenesest riski ei mõjuta.</p> <p>Näiteks refinantseerimise puhul, kui väljamakse tehakse teisele krediidi- või finantseerimisasutusele, samuti kui väljamakse tehakse vara müüjale.</p>		
	36.	Sihtotstarve on eeldatav	<p>Sihtotstarvet saab eeldada, kui see on määratletud ettevõtte sisestes dokumentides või tuleneb toote olemusest.</p> <p>Tarbimislauenu puhul on võimalik eeldada, et laenu kasutatakse tarbimisvajaduste katteks, äri-laenu puhul käibevajaduste rahuldamiseks.</p> <p>Arusaadav eeldatav sihtotstarve üldjuhul iseenesest riski ei mõjuta.</p>		
	37.	Sihtotstarve ei ole arusaadav	<p>Kui sihtotstarve ei ole arusaadav, siis võib olla raskendatud ka ärisuhte eesmärgist arusaamine (RahaPTS § 20 lg 2). Näiteks, kui kontrollitav info sisaldab viiteid isiku seotusele kriminaalse tegevusega, võib tekkida kahtlus laenusumma kasutamise eesmärgi osas, ning see omakorda on kõrgemale riskile viitav asjaolu.</p>	Kui sihtotstarve ei ole arusaadav, siis on tegemist kõrgemale riskile viitava asjaoluga.	
Tagatis	38.	Tagamata	<p>Asjaolu, et tegemist on tagamata laenuga ei mõjuta eraldiseisva tegurina rahapesu ega terrorismi rahastamise riski.</p>		

	39.	Tagatud laen	<p>Tagatud laenude väljastamise korral peab laenuandja arvestama võimalusega, et tagatud laenu ei maksta tagasi. Selle tulemusena tekib laenuandjal õigus tagatisvarale või selle realiseerimisele (s.h. täitemenetluses, kui tegemist on kinnisasjale seatud hüpoteegiga). See avab laenuandja kahele peamisele tagatisvara kasutamise seonduvale riskile.</p> <p>Esmalt, terrorismi rahastamise kontekstis on põhimõtteliselt seeläbi võimalik n-õ konverteerida tagatisvarana kasutatavaid kinnis- või vallasasju laenurahaks, mis on likviidsem ja mille arvel on võimalik terrorismi rahastada. See risk on ilmselt siiski pigem madal ning seondub siiski eelkõige küsimusega laenu sihtotstarbest (vt p 35-37).</p> <p>Teiseks, rahapesu kontekstis on võimalik kasutada laenuandjat selliselt, et tagatiseks püütakse anda ebaseaduslikult omandatud tagatisvara (või ebaseaduslike vahendite arvel omandatud tagatisvara). Seejärel jäetakse laen tagasi maksmata, mille tulemusena tekib laenuandjal õigus tagatisvarale või selle realiseerimisele (s.h. täitemenetluses, kui tegemist on kinnisasjale seatud hüpoteegiga).. See võimaldab laenusaaajal n-õ konverteerida ebaseadusliku tagatisvara rahalisteks vahenditeks, mille päritoluna on võimalik näidata väljamakset laenuandja poolt.⁶¹ Seda riski on võimalik maandada tagatisvara päritolu kindlaks tegemisega.</p> <p>Tagatisvara päritoluga seonduvate riskide käsitlemine sõltub ilmselt nii tagatise tüübist kui ka tagatiseandja isikust.</p> <p>Tagatisteks võivad olla nt hüpoteek, vallasasjad (nt sõiduauto), garantiid, käendused. Näiteks turul tunnustatud sõidukite müüjalt ostetava auto tagatisvaraks võtmise puhul pole üldjuhul vajalik täiendavate meetmete rakendamine tagatisvara päritolu kindlaks tegemiseks.</p> <p>Tagatisvara omanik võib olla nii laenusaaaja ise kui ka kolmas isik. Tagatisvara päritolu kindlaks tegemine on sel juhul tõenäoliselt lihtsam, kui tagatise andjaks on laenusaaaja ise, tema lähikondne või ärialaenude puhul laenusaaaja omanik või juhtkonna liige; ning puudub alus kahelda tagatisvara omandamise suutlikkuses. Põhjalikemate meetmete rakendamine on tõenäoliselt vajalik näiteks, kui tagatise andjaks on kolmas isik, kelle seos laenusaaajaga jääb esmapilgul arusaamatuks.</p>	<p>Ebahariliku vara (sh virtuaalvääring) ja/või omandiõiguse registrikande süsteemita vallasvara, mille päritolu ei ole võimalik tuvastada, tagatisel laenu andmine võib viidata kõrgemale riskile.</p>	
--	-----	--------------	--	--	--

⁶¹ Vt ka 2017. a Euroopa Liidu Komisjoni avaldatud EL-ülene riskihinnang (*SNRA e. supranational risk assessment*) (kättesaadav [siin](#)), eelkõige selle II lisa, lk 90 jj (hüpoteekkrediit alates lk 94).

			<p>Ebahariliku vara (sh virtuaalvääring) ja/või omandiõiguse registrikande süsteemita vallasvara päritolu ja omandiõigust ei ole võimalik tuvastada (päritolu on ebaselge või kahtlane) ning selle tagatisel laenu andmine võib viidata kõrgemale riskile, sest nimetatud vara võib olla omandatud õigusvastaselt rahapesu teel saadud vahenditest eesmärgiga vara realiseerida.</p> <p>Reeglina kasutavad krediidiandjad tagatistena liiklusregistris registreeritud mootorsõidukeid ja kinnisvara, mille puhul on vara päritolu tuvastamine võimalik.</p>		
Väljamakse	40.	Laenu väljamakse sagedus	<p>Praktikas on levinud järgmised laenu väljamakse viisid (loetelu ei ole ammendav):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ühe osamaksega, lepingus kokkulepitud ajal; • Mitme osamaksega, lepingus kokkulepitud aegadel; • Ühe osamaksega, vastavalt väljamakse avaldusele; • Mitme osamaksega, vastavalt väljamakse avaldustele; • Krediiti on võimalik vabalt tagasi maksta ja vaba krediidilimiidi piires korduvalt taas kasutusse võtta. <p>Krediidiandjale, kes on välja töötanud toote tüüptingimused, peab olema teada tema pakutavate teenuste olemus (toote/teenuse kasutamise otstarve, kliendi rühm/segment, summad/mahud jne) ning teenuse pakkumise viisid/tingimused.</p> <p>Lähtuvalt pakutavast teenusest peavad olema teenuse pakkumisel selgelt tuvastatavad ka teenustele, toodetele või nende pakkumise vahenditele iseloomulikud riskid.</p> <p>Laenu väljamakse sagedus ei viita iseenesest ei kõrgemale ega madalamale riskitasemele.</p> <p>Eelkõige on küsimus koosmõjust teiste riskidega.</p>		
	41.	Kliendi maksekontole	Siin peab hindama riske, mis on seotud kliendi maksekonto asukohaga (vt p 30-31)		
	42.	Kolmanda isiku maksekontole	<p>Enne kui makse tehakse kolmanda isiku kontole, siis tuleb hinnata kolmanda isiku seost kliendiga. Seos on arusaadav, kui tegemist on kliendi üleneja või alaneja sugulasega.</p> <p>Kolmanda isiku osas tuleks riskipõhiselt hinnata ka näiteks seda, et kas kolmas isik on (varjatud) tegelik kasusaaja või mitte; kas kolmanda isiku maksekonto</p>	Kui kliendi seos kolmanda isikuga ei ole arusaadav, siis on tegemist kõrgemale riskile viitava asjaoluga. ⁶²	

⁶² RahaPTS § 37 lg 3 p 3

			<p>asub usaldusväärse finantsasutuses või mitte (vt p 30-31); kas kolmas isik on pärit riskirigist; milles seisneb kliendi ja kolmanda isiku vaheline seos; milles seisneb sellisel moel teostatud väljamakse majanduslik või muu mõte; kas selline väljamakse (summa, väljamakse viis) on antud asjaoludel ebaharilik või kahtlane jne.</p> <p>Ainuüksi selline spetsifikatsioon ei viita iseenesest ei kõrgemale ega madalamale riskitasemele.</p> <p>Eelkõige on küsimus koosmõjust teiste riskidega.</p> <p>Üldjuhul krediidiandjad väljamakseid kliendiga mitteseotud kolmandatele isikutele ei tee.</p>		
	43.	Ebatavalises valuutas või virtuaalvääringus	<p>RAB-i Juhendi järgi, kliendi palvel väljamakse virtuaalvääringus või ebatavalises valuutas võib viidata ebaharilikule või kahtlasele tehingule.</p> <p>Kui virtuaalvääringut kasutatakse tagatisena, võib see viidata kõrgemale riskile kui virtuaalvääringu päritolu on kahtlane või ebaselge.</p> <p>Üldjuhul krediidiandjad ebatavalist valuutat või virtuaalraha ei kasuta.</p>	Spetsifikatsioon viitab suuremat riski iseloomustavale asjaolule.	
	44.	Sularahas	<p>Laenu pakkumine sularahas iseenesest ei osuta kõrgemale või madalamale riskile.</p> <p>Eelkõige on küsimus koosmõjust teiste riskidega.</p> <p>Sularaha puhul tuleb riski hindamisel lähtuda mh seaduses sätestatud piirmääradest.</p> <p>Näide: sularahatehingu teade (CTR) tuleb esitada RAB'ile juhul, kui rahaline nõue täidetakse sularahas üle 32 000 euro väärtuses, olenemata sellest, kas tehing tehakse ühe või mitme omavahel seotud maksena.⁶³</p>		
Tagasimakse	45.	Laenu tagasimakse sagedus	<p>Praktikas on levinud järgmised laenu tagasimakse viisid (loetelu ei ole ammendav):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitme osamaksega, vastavalt maksegraafikule; • Ühe osamaksega, tagastamise tähtaja saabumisel; • Krediiti on võimalik vabalt tagasi maksta ja vaba krediidilimiidi piires korduvalt taas kasutusse võtta. <p>Krediidiandjale peab olema teada tema pakutavate teenuste olemus (toote/teenuse kasutamise otstarve, kliendi rühm/segment, summad/mahud jne) ning teenuse pakkumise viisid/tingimused. Lähtuvalt pakutavast teenusest peavad olema teenuse pakkumisel selgelt tuvastatavad ka teenustele,</p>		

⁶³ RahaPTS § 49 lg 3

			<p>toodetele või nende pakkumise vahenditele iseloomulikud riskid.</p> <p>Laenu tagasimakse sagedus ei viita iseenesest ei kõrgemale ega madalamale riskitasemele.</p> <p>Eelkõige on küsimus koosmõjust teiste riskidega.</p>		
	46.	Kliendi maksekontolt	Siin peab hindama riske, mis on seotud kliendi maksekonto asukohaga (vt p 30-31)		
	47.	Kolmanda isiku maksekontolt	<p>Kui krediidiandjale laekub raha kolmandalt isikult, siis tuleb hinnata kolmanda isiku seost kliendiga. Seos on arusaadav, kui tegemist on kliendi üleneja või alaneja sugulasega.</p> <p>Kolmanda isiku osas tuleks riskipõhiselt hinnata näiteks seda, et kas kolmas isik on (varjatud) tegelik kasusaaja või mitte; kas kolmanda isiku maksekonto asub usaldusväärses finantsasutuses või mitte (vt p 30-31); kas kolmas isik on pärit riskirüügist; milles seisneb kliendi ja kolmanda isiku vaheline seos; milles seisneb sellisel moel teostatud tagasimakse majanduslik või muu mõte; kas selline tagasimakse (summa, väljamakse viis) on antud asjaoludel ebaharilik või kahtlane jne.</p> <p>Ainuüksi selline spetsifikatsioon ei viita iseenesest ei kõrgemale ega madalamale riskitasemele.</p> <p>Eelkõige on küsimus koosmõjust teiste riskidega. Näiteks võimalikud töötasuarvestusega seotud maksurikkumised võivad krediidiandjate sektoris rahapesu eelkuriteona teoreetiliselt ilmned (isiku laenumakseid tasub ettevõtte, töötasu isikule jääb võetud laen).</p> <p>Kolmandate isikute poolt teostatud laenu tagasimakseid monitooritakse ja skriinitakse ning kahtluse tekkimisel teostab krediidiandja täiendavaid kontrolle. Maksusüüteo kahtluse korral võtab krediidiandja kasutusele täiendavaid meetmeid.</p>	Kui kliendi seos kolmanda isikuga ei ole arusaadav, siis on tegemist kõrgemale riskile viitava asjaoluga. ⁶⁴	
	48.	Ebatavalises valuutas või virtuaalväringus	<p>RAB-i Juhendi järgi, kliendi palvel väljamakse virtuaalväringus või ebatavalises valuutas võib viidata ebaharilikule või kahtlasele tehingule.</p> <p>Üldjuhul krediidiandjad ebatavalist valuutat või virtuaalraha ei kasuta.</p>	Spetsifikatsioon viitab suuremat riski iseloomustavale asjaolule.	
	49.	Sularahas	<p>Laenu tagastamine sularahas iseenesest ei osuta kõrgemale või madalamale riskile. Eelkõige on küsimus koosmõjust teiste riskidega.</p> <p>Sularaha puhul tuleb riski hindamisel lähtuda mh seaduses sätestatud piirmäärdest.</p>		

⁶⁴ RahaPTS § 37 lg 3 p 3

			Näide: sularahatehingu teade (CTR) tuleb esitada RAB'ile juhul, kui rahaline nõue täidetakse sularahas üle 32 000 euro väärtuses, olenemata sellest, kas tehing tehakse ühe või mitme omavahel seotud maksena ⁶⁵ .		
	50.	Tagasimakseteks kasutatavate vahendite legaalsel päritolu ei ole võimalik tuvastada	Rahapesu on kuritegeliku tegevuse tulemusel saadud varaga toimingute tegemine või toimingute tegemise katse, eesmärgiga varjata vara tegelikku päritolu. Kui tagasimakseteks kasutatavate vahendite legaalsel päritolu ei ole võimalik tuvastada, siis on tegemist rahapesukahtlusega ⁶⁶ . Kohustatud isik kogub teavet kliendi rikkuse (sh tagasimakseteks kasutatavate vahendid) päritolu kohta, kui see on asjakohane. ⁶⁷	Spetsifikatsioon viitab suuremat riski iseloomustavale asjaolule.	
	51.	Ennetähtaegne tagasimakse, mis ei vasta kliendi tavapärasele võimekusele või muu sarnane ebaharilik käitumine, näiteks krediitilimiidi korduv tagastamine ja taaskasutusse võtmine lühikese perioodi vältel	Riskid võivad seonduda sellega, kui klient lõpetab finantsteenuse osutamise lepingu enne selle tähtaja saabumist või teeb seda mitme lepingu puhul korduvalt või järjepidevalt, sh maksab kohe pärast laenu võtmist või ebaharilikku viitavalt ennetähtaegselt laenu tagasi. ⁶⁸ Riskid võivad seonduda sellega, kui klient tarbib finantsteenuseid või lõpetab need ennetähtaegselt, kusjuures tegevusest ei nähtu, et klient hooliks teenitavast tehingu või tegevuse kahjulikkusest või majanduslikust põhjendatusest (nt ei hooli kaasnevatest teenustasudest või hüvitise suurusest). ⁶⁹ Pangalaenu või liisingu ennetähtaegne tagastamine selle kliendi jaoks ebaharilikult suures (ebaharilikkus sõltub riskipõhisest lähenemisest ja kontekstist, tavapärase tegevusega võrreldes) ja harilikule käibelevõi sissetulekule mittevastavas summas. ⁷⁰ Kokkuvõtvalt, antud rahapesu spetsifikatsioon võib olla Eesti puhul risk/oht. ⁷¹ Seega krediidiandja peab veenduma, et tunneb oma klienti, ning teab, miks klient vastavalt käitub. Sellest tulenevalt hindab krediidiandja riskipõhisel lähenemisel, milline on konkreetses olukorras tõenäosus riskide realiseerumiseks ning milline on nende realiseerumise tagajärg.	Spetsifikatsioon viitab suuremat riski iseloomustavale asjaolule.	
Muud asjaolud	52.	Innovaatiline teenus või toode või tehnoloogia kestvuslepingu olemasolu	Uuel viisil üles ehitatud teenuse või toote puhul ei pruugi me täpselt aru saada teenuse või toote	Kui tegemist on innovaatilise teenuse või	

⁶⁵ RahaPTS § 49 lg 3

⁶⁶ RAB-i Juhend, lk 9, p.2.5.

⁶⁷ RahaPTS § 20 lg 4

⁶⁸ FI juhend, Lisa 1., lk 8

⁶⁹ FI juhend, Lisa 1., lk 8

⁷⁰ RAB-i Juhend, lk 13

⁷¹ Vt FI juhend, Lisa 1. „Kihistamine“, lk.2

			<p>toimimisest. See tähendab, et me ei pruugi ka mõista, millistel viisidel oleks põhimõtteliselt võimalik antud toodet kasutada rahapesuks või terrorismi rahastamiseks. Seetõttu tuleb taoliste teenuste või toodete puhul pöörata nendest arusaamisele tavapärasest suuremat tähelepanu.</p> <p>Seaduse kohaselt, kui tegemist on uute toodete ja uute äritavadega (sh uue edastamismehhanismi või uue või areneva tehnoloogia kasutamine nii uute kui ka olemasolevate toodete puhul), tuleb seda käsitleda toote, teenuse, tehingu või edastamiskanaliga seotud riski suurendava asjaoluna.⁷²</p> <p>Uute ja/või tulevikus pakutavate toodete, teenuste või tehingutega kaasnevat riski hinnatakse ühe osana tootejuhtimise riskihinnangust (ingl k – product governance)</p>	<p>tootega, on tegemist riski suurendava asjaoluga, kui see tuleneb vastavast hinnangust.</p>	
--	--	--	---	---	--

8. SUHTLUS-, VAHENDUS- JA EDASTAMISKANALIGA SEONDUV RISK

SUHTLUS-, VAHENDUS- JA EDASTAMISKANALITEGA SEONDUV RISK					
RISKIFAKTOR	NR	SPETSIFIKATSIOON	MÕJU JA SELGITUSED	RISK	
				Kõrgemale riskile viitav asjaolu	Madalamale riskile viitav asjaolu
Isikusamasuse tuvastamine	53.	Isikusamasus tuvastatakse viibides isiku või tema esindajaga samas ruumis	<p>Isikusamasuse tuvastamine on isiku tuvastamine isikuga vahetult seotud personaalse ja isikustatud unikaalse teabe abil. Isikusamasuse tuvastamise käigus saadud teave tuleb kontrollida usaldusväärsest ja sõltumatust allikast.</p> <p>Üheks teabe kontrollimise viisiks on kohustatud isiku eesmärgipärane füüsiline kohtumine kliendiga või tema esindajaga ühes kohas ning vahetu kontakti olemasolu.</p> <p>See tähendab, et kohustatud isik veendub isikut tõendava dokumendi kehtivuses ja selle vastavuses isikut tõendavate dokumentide seaduse nõuetele ning isiku välises sarnasuses ja ealises sobivuses dokumendi fotol kujutatud isiku välimusega ning dokumendis sisalduvate andmetega.</p> <p>Seega määravaks ei ole antud tuvastamise viis ise, vaid see, et isikusamasuse tuvastamine kliendiga või tema esindajaga</p>		

⁷² RahaPTS § 37 lg 3. AMLD 4, artikkel 18 ja lisa III(2)(e).

			<p>samas ruumis viibides eeldab kohustatud isikult asjakohaseid teadmisi ja kogemusi.</p> <p>Isikusamasuse tuvastamine kliendiga või tema esindajaga samas ruumis viibides iseenesest ei osuta kõrgemale või madalamale riskile.</p>		
	54.	Isikusamasus tuvastatakse kasutades infotehnoloogilisi vahendeid	<p>Infotehnoloogiliste vahendite abil isikusamasuse tuvastamisel peetakse usaldusväärseks meetodiks ning on sisuliselt võrdsustatud „näost-näkku“ isikusamasuse tuvastamisega⁷³.</p> <p>Infotehnoloogiliste vahendite abil isikusamasuse tuvastamise ja andmete kontrollimise tehnilised nõuded ja kord on kehtestatud rahandusministri määrusega.</p> <p>Isikusamasuse tuvastamine infotehnoloogiliste vahendite abil eeldab kohustatud isikult seda, et rakendatavad lahendused vastavad määruses sätestatud nõuetele.</p> <p>Isikusamasuse tuvastamine infotehnoloogiliste vahendite abil iseenesest ei osuta kõrgemale või madalamale riskile.</p> <p>Krediitiasutus ja finantseerimisasutus on kohustatud isikusamasuse tuvastama ja andmeid kontrollima infotehnoloogiliste vahendite abil, kui ärisuhte loomisel ei kohaldata hoolsusmeetmeid isikuga samas kohas viibides ja kui tehinguga või teenuse osutamise lepinguga seotud väljaminevate maksete kogusumma ühes kalendrikuus ületab 15 000 eurot füüsilisest isikust kliendi puhul või 25 000 eurot juriidilisest isikust kliendi puhul.⁷⁴</p>		
	55.	Isikusamasuse tuvastamisel ei viibita isiku või tema esindajaga samas ruumis ega kasutada infotehnoloogilisi vahendeid	<p>Isikusamasuse tuvastamise viisid, mille puhul ei viibita kliendiga samas kohas, ega kasutada nõuetekohaseid infotehnoloogilisi vahendeid, loetakse toote, teenuse, tehingu või edastamiskanaliga seotud riski suurendavaks asjaoluks.⁷⁵</p> <p>Risk on suurem seetõttu, et sellises olukorras kohustatud isik ei saavuta isikusamasuse tuvastamise eesmärki, ehk ei saa veenduda, et klient on see isik, kes ta väidab end olevat.</p> <p>Antud riski on võimalik maandada ning isikusamasuse tuvastamise eesmärki täita</p>	Spetsifikatsioon viitab suuremat riski iseloomustavale asjaolule, kuid teatud tingimustel on võimalik riski maandada	

⁷³ FI juhend punkt 4.3.1.17.

⁷⁴ RahaPTS § 31 lg 1 p 2

⁷⁵ RahaPTS § 37 lg 3 p 4, AMLD 4, artikkel 18 ja lisa III(2)(c)

			isiku kohta kogutud teabe kontrollimisel kahe erineva allika abil (vt p 56).		
	56.	Isikusamasuse tuvastamiseks kasutatakse vähemalt kahte usaldusväärset allikat	<p>RahaPTS § 22 lg 4 kohaselt võib olukorras kus originaaldokumenti ei ole võimalik kontrollida, tuleb isikusamasuse kontrollimiseks kasutada notariaalselt tõestatud või notariaalselt või ametlikult kinnitatud isikut tõendava dokumendi koopiat.</p> <p>Samuti võib sellisel juhul kontrollimiseks kasutada muud usaldusväärset ja sõltumatust allikast pärit teavet, sealhulgas e-identimise ja e-tehingute usaldusteenuste vahendeid, kasutades sel juhul andmete kontrollimiseks vähemalt kahte erinevat allikat.</p> <p>Kahe allika abil isikusamasuse võib tuvastada, kui on korraga täidetud järgmised tingimused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • väljaminevate maksete kogusumma füüsilise isiku puhul ühes kalendrikuus jääb alla 15 000 euro ning juriidilise isiku puhul alla 25 000 euro; ja • isik on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigist või tema elu- või asukoht seal. <p>FI juhised täpsustavad isikusamasuse tuvastamiseks kasutatavatele allikatele kehtestatud nõudeid.⁷⁶</p> <p>Kahe erineva allika kasutamisel põhinev isikusamasuse tuvastamise viis on rahvusvahelises praktikas levinud usaldusväärne meede, mis võimaldab kohustatud isikul veenduda, et klient on see isik, kes ta väidab end olevat.</p> <p>Reeglipärasel ja riskipõhisel lähenemisel põhinev isikusamasuse tuvastamine „kahe allika“ abil iseenesest ei osuta kõrgemale või madalamale riskile.</p>		
Lepingu sõlmimine ja muud õiguslikke tagajärgi omavad toimingud	57.	Lepingu sõlmimise vorm	<p>Lepingu sõlmimise protsessi tuleb rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide hindamisel arvesse võtta, kuna see võib külgneda näiteks küsimustega, kuidas on isik tuvastatud.</p> <p>Vastavalt RahaPTS § 33 lg 3 p 1 on kliendiga kirjalikus, elektroonilises või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis sõlmitud kestvuseping üheks eelduseks lihtsustatud</p>		

⁷⁶ FI juhendi punkt 4.3.1.18

			<p>hoolsusmeetmete kohaldamisel. Valdavalt sõlmitakse turul lepinguid sellises vormis. Lepingu sõlmimine mitte viibides isikuga samas kohas iseenesest ei suurenda riski. Küsimus on selles, kas allkirjastamise viis tagab isiku tuvastamise.</p> <p>Arvestades allkirjastamiseks kasutatavat tehnoloogiat, võib isikusamasuse tuvastamine viibides isikuga erinevas kohas olla tõhusam allkirjastamisest samas kohas viibides (vt p 54).</p>		
	58.	Innovaatiline suhtlus-, vahendus- või edastamise kanal	Vt p 52 ülal.		
Teise isiku kogutud andmetele tuginev ja tegevuse edasiandmine	59.	Teenuse pakkuja vastab RahaPTS § 24 lg 1 p-s 3 ja lg-s 2 ning asjakohastes juhendites sätestatud nõuetele	Tegevuse edasiandmise korral tuleb koostada riskide analüüs ⁷⁷ ja selle analüüsi tulemusi on kohane arvesse võtta riskihinnangu koostamisel. Peab olema tagatud, et rakendatakse vajalikke ja piisavaid meetmeid teise isiku kogutud andmetele tuginemisel.		

⁷⁷ Finantsinspektsiooni juhend „Nõuded finantsjärelevalve subjekti poolt tegevuse edasiandmisele (outsourcing)“ punkt 5.3